

GLOBALLASHUV SHAROITIDA YUQORI MALAKALI KADRLARNI TAYYORLASH JARAYONIDA TIL VA ADABIYOT FANLARIDA INNOVATSION YONDASHUVLAR

ADPI “Pedagogika va psixologiya”
kafedrası v.b.dotsenti, (PhD) M.D.Abdulmadjidova,
ADPI talabasi Salidjanova R.

<https://doi.org/10.5281/zenodo.19411386>

Annotatsiya: Ushbu maqolada globallashuv jarayonining ta’lim tizimiga ta’siri, ayniqsa, yuqori malakali kadrlarni tayyorlashda til va adabiyot fanlarining o’rni hamda innovatsion yondashuvlarning ahamiyati yoritilgan. Raqamli transformatsiya, sun’iy intellekt, interaktiv metodlar va integratsiyalashgan ta’lim modeli asosida zamonaviy kompetensiyalarni shakllantirish masalalari tahlil qilinadi. Shuningdek, axborot erkinligi sharoitida yoshlarni ma’naviy-axloqiy jihatdan himoya qilishda til va adabiyotning tarbiyaviy roli asoslab beriladi.

Kalit so’zlar: globallashuv, innovatsion ta’lim, raqamli transformatsiya, kompetensiya, sun’iy intellekt, til va adabiyot integratsiyasi, media savodxonlik, yuqori malakali kadrlar.

Аннотация: В статье рассматривается влияние процессов глобализации на систему образования, а также роль языка и литературы в подготовке высококвалифицированных кадров. Анализируются инновационные подходы, цифровая трансформация, технологии искусственного интеллекта и интегрированная модель обучения. Особое внимание уделяется духовно-нравственному воспитанию молодежи в условиях информационной свободы.

Ключевые слова: глобализация, инновационное образование, цифровая трансформация, компетенция, искусственный интеллект, интеграция языка и литературы, медиаграмотность, высококвалифицированные кадры.

Abstract: This article examines the impact of globalization on the education system, particularly the role of language and literature in training highly qualified personnel. It analyzes innovative approaches, digital transformation, artificial intelligence technologies, and integrated learning models. The importance of moral and spiritual education of youth in the era of information freedom is also highlighted.

Keywords: globalization, innovative education, digital transformation, competence, artificial intelligence, language and literature integration, media literacy, highly qualified specialists.

Globalashuv – bu xalqaro mehnat taqsimoti, iqtisodiy va siyosiy munosabatlar tizimi orqali o’zaro bog’langan milliy iqtisodiyotlar majmui sifatida namoyon bo’ladigan murakkab jarayondir. Ushbu jarayon transmilliylashtirish va mintaqaviylashtirish asosida jahon iqtisodiy tizimining shakllanishiga olib kelmoqda. Natijada yagona axborot makoni, global bozor iqtisodiyoti va geoiqtisodiy infratuzilmalar rivojlanmoqda. O'zbekiston Respublikasining talim to'g'risidagi qonunida aytilganidek “Tarbiya — aniq maqsadli hamda ijtimoiy-tarixiy tajriba asosida yosh avlodni har tomonlama kamol toptirishga, ularning ongini, ma’naviy-axloqiy qadriyatlar va dunyoqarashini shakllantirishga qaratilgan tizimli jarayon; ta’lim — ta’lim oluvchilarga chuqur nazariy bilim, malakalar va amaliy ko’nikmalar berishga, shuningdek ularning umumta’lim va kasbiy bilim, malaka hamda ko’nikmalarini shakllantirishga, qobiliyatini rivojlantirishga qaratilgan”[1.] Zamon shiddat bilan rivojlanib borayotgan bugungi davrda axborot oqimi mislsiz darajada tezlashdi. Internet va raqamli texnologiyalar tufayli dunyo “bir kaftdek” ko’rinishga ega

bo’ldi. Endilikda Yer sharining istalgan nuqtasidan turib bir necha soniya ichida zarur ma’lumotni olish mumkin. Bu jarayon ijobiy imkoniyatlar bilan bir qatorda ma’naviy tahdidlarni ham yuzaga chiqarmoqda. Mashhur siyosiy arbob Indira Gandhi ta’kidlaganidek: “Men toza havo kirsin deb derazamni ochaman, ammo tashqaridan chang va g’ubor kirishini ham inkor eta olmayman”[2]. Indira Gandining ushbu fikrlari globallashuvning ikki tomonlama xususiyatini aniq ifodalab beradi.

Global iqtisodiy va ijtimoiy o’zgarishlar sharoitida ta’lim tizimi zimmasiga raqobatbardosh, yuqori malakali va zamonaviy kasbiy ko’nikmalarga ega kadrlarni tayyorlash vazifasi yuklatilmoqda. An’anaviy ta’lim metodlari bugungi mehnat bozori talablariga to’liq javob bera olmayapti. Shu sababli innovatsion pedagogik texnologiyalar, interaktiv metodlar, modulli o’quv dasturlari va raqamli platformalarni joriy etish zarurati tug’ildi. Innovatsiya (lotincha innovatio – yangilanish) ta’lim jarayoniga yangi metod va texnologiyalarni tatbiq etish orqali samaradorlikni oshirishni anglatadi. Axborot erkinligi va ma’naviy xavfsizlik bu borada muhim jarayonni anglatadi. Bugungi kunda yoshlar internet, televideniye va boshqa OAV orqali cheksiz axborot olish imkoniyatiga ega. Biroq barcha axborot ham ijobiy mazmunga ega emas. Ayrim siyosiy kuchlar raqamli texnologiyalarni mafkuraviy qurol sifatida qo’llamoqda. Shu bois til va adabiyot fanlari nafaqat bilim beruvchi, balki ma’naviy immunitetni shakllantiruvchi vosita sifatida ham muhim ahamiyat kasb etadi. Adabiyot inson ruhiy olamini boyitadi, til esa tafakkurni shakllantiradi. Til va adabiyot fanlarida innovatsion yondashuvlar Zamonaviy metodikada quyidagi innovatsion usullar samarali hisoblanadi:

Interfaol o’qitish (munozara, debat, “aqliy hujum”)

Rol o’ynash va sahna ko’rinishlari

Audiovizual tahlil

Masofaviy ta’lim platformalari

Sun’iy intellekt asosidagi baholash tizimlari Masalan, Alexander Pushkin yoki Anton Chekhov asarlarini o’rganishda o’quvchilar obrazlar bilan muloqotga kirishadi, ichki monolog yaratadi, sahnalashtirish orqali asarni chuqur his qiladi. Bu esa ularning emotsional-intellektual kompetensiyasini rivojlantiradi. Sun’iy intellekt va raqamli transformatsiya So’nggi yillarda sun’iy intellekt (AI) texnologiyalari ta’lim jarayoniga faol kirib kelmoqda. AI o’quvchilarning o’zlashtirish darajasini tahlil qilib, individual topshiriqlar taklif etadi. Bu esa tabaqalashtirilgan ta’limni ta’minlaydi. Biroq texnologiya o’qituvchini almashtirmaydi. Innovatsiya – bu avvalo pedagogning ijodiy yondashuvi va metodik mahoratidir. Agar o’qituvchi zamonaviy vositalarni maqsadga muvofiq qo’llasa, ta’lim sifati tubdan oshadi. Integratsiyalashgan yondashuv til va adabiyot fanlarini integratsiyalashgan holda o’qitish samarali natija beradi. Chunki adabiyot – tilning estetik ko’rinishi, til esa adabiyotning ifoda vositasidir. Grammatikani badiiy matn asosida o’rgatish o’quvchilarning nutq madaniyatini rivojlantiradi. O’zbekiston Respublikasida qabul qilingan Ta’lim to’g’risida Qonun hamda Kadrlar tayyorlash milliy dasturi ta’lim jarayonini modernizatsiya qilish, innovatsion texnologiyalarni keng joriy etish va pedagog kadrlar malakasini oshirishga qaratilgan muhim huquqiy asos bo’lib xizmat qilmoqda.

Xulosa qilib aytadigan bo’lsak, globallashuv sharoitida yuqori malakali kadrlarni tayyorlash har bir davlatning muhim strategik vazifasi hisoblanadi. Bu jarayonda til va adabiyot fanlari shaxsning tafakkuri, ma’naviyati va kommunikativ kompetensiyasini shakllantirishda muhim o’rin tutadi. Interaktiv metodlar, raqamli texnologiyalar va sun’iy intellekt asosidagi innovatsion yondashuvlar ta’lim sifatini yangi bosqichga olib chiqadi. Shuning uchun zamonaviy o’qituvchi yangicha fikrlashi, innovatsion metodlardan samarali foydalanishi zarur. Natijada o’quvchilarning mustaqil fikrlashi rivojlanadi va jamiyat taraqqiyoti uchun raqobatbardosh kadrlar shakllanadi. Demak innovatsiya bu faqat texnologiya emas, balki fikrlash uslubidir. O’qituvchi yangicha

o‘ylasa, dars o‘zgaradi; dars o‘zgarsa, o‘quvchi ham o‘zgaradi; o‘quvchi o‘zgarsa, jamiyat taraqqiy etadi.

Foydalanilgan adabiyotlar royhati

1. O‘zbekiston Respublikasi “Ta’lim to‘g‘risida”gi Qonuni. – Toshkent, 2020.

3.O‘zbekiston Respublikasi “Kadrlar tayyorlash milliy dasturi”. – Toshkent, 1997.

4.Zamonaviy pedagogik texnologiyalar asoslari. – Toshkent: O‘qituvchi nashriyoti.

5. O‘zbek tilidan ma’ruzalar majmuasi. Hamroyev M.A. - T., 2011

6. O‘zbekiston Respublikasining Xalq ta’limi vazirligining ilmiy-metodik jurnali.5-son. 2014.

7. Ta’lim va tarbiyada innovatsion pedagogik texnologiyalar Ishmuhamedov R.J Yuldashev M.A.-T., 2017

8. Zamonaviy kadrlarni tayyorlashda interfaol o‘quv metodlari. Qodirov, B. M. 2020

9. Abdulmadjidova, M. (2021). Muloqot–Bola Psixik Rivojlanishining Muhim Omili.

BARQARORLIK VA YETAKCHI

10.qizi Xabibullayeva, S. S., & qiz Abdulmadjidova, M. D. (2023, January). TEZKOR QAROR QABUL QILISH-HOZIRGI ZAMON MUHIM TALABI. In *INTERNATIONAL CONFERENCES* (Vol. 1, No. 2, pp. 45-49).

11.Abdulmadjidova, M., & Sattarova, I. M. (2021). O’smirlar o’rtasidagi nizoli vaziyatlarni bartaraf etishda hamkorlik masalalari. *Science and Education*, 2(12), 602-608.

12.Sattarova, I. M., & Abdulmadjidova, M. (2021). Ta’lim Jarayoni Samaradorligini Oshirishda O ‘Yinli Texnologiyalardan Foydalanish Pedagogik Zaruriyat Sifatida. *TA’LIM VA RIVOJLANISH TAHLILI ONLAYN ILMIY JURNALI*, 1(6), 5-9.